

Strokovno gradivo za izvajanje programov
finančne pismenosti za odrasle

Družinski proračun

Strokovno gradivo za izvajanje programov
finančne pismenosti za odrasle

Družinski proračun

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

NAČRT ZA
OKREVANJE
IN ODPORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Strokovno gradivo:

Družinski proračun – Gradivo za izvajanje izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle

Urednice: Petra Javrh, Estera Možina, Tina Kompare Jampani

Avtorica: Ana Vezovišek

Strokovni sodelavci: Jože Gričar, Alenka Grželj, Andreja Mernik Jelen (ŠC Celje), Marija Žiher (Banka Slovenije), Alina Meško (ZPS), Matej Krumberger (ZBS – GIZ), Darja Kušar (LU Slovenska Bistrica), Urška Purg (Bankarium), Gregor Sepaher (RIC Novo Mesto), Rajka Stanko (Elementum), Marjana Šporar (ŠC Novo mesto), Rok Trdan (Cene Štupar – CILJ), Nina Zakotnik (Familija), Tjaša Beričič (Familija), Maja Mihelič (ZIK Črnomelj), Brigita Gorjup (AZ Velenje), Tina Baloh (UPI LU Žalec), Mira Koporčič Veljič (ZDU– GIZ)

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej

Tehnično uredila: Jana Plaznik

Oblikovanje: Larisa Hercog

Izdal: Andragoški center Slovenije, Ljubljana

Zanj: dr. Nataša Potočnik

Leto izdaje: 2024

Elektronska izdaja, spletna stran: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/druzinski-proracun/>

Priporočilo za citiranje:

Vezovišek, A. (2024). Družinski proračun – Gradivo za izvajanje izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle. [Elektronski vir] Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 205117187
ISBN 978-961-7116-67-0 (PDF)

Strokovno gradivo Družinski proračun – Gradivo za izvajanje izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle avtorice Ane Vezovišek je bilo pripravljeno v sklopu projekta Finančna pismenost za odrasle 2022–2024, ki ga je izvajal Andragoški center Slovenije. Projekt sta finančno podprla Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje ter nacionalni program reform in naložb Načrt za okrevanje in odpornost.

Gradivu na pot

Dragi učitelji v programu finančne pismenosti za odrasle!

To gradivo je pripravljeno s posebno skrbjo. Zasnovala ga je avtorica Ana Vezovišek, pri njegovi pripravi pa je sodelovala vrsta sodelavcev. Avtorica ima dolgoletne izkušnje s področja financiranja osebnega proračuna in svetovanja ter je znana strokovnjakinja v finančnem okolju.

Gradivo je namenjeno osnovnemu seznanjanju učiteljev (in morda tudi udeležencev) s področjem financ – z družinskim proračunom. Številni izobraževalci odraslih, ki bodo želeli izvajati programe finančne pismenosti, niso imeli možnosti, da bi se sistematično izobrazili o teh vsebinah, kaj šele o področju kot celoti.

Naloga tega gradiva je, da vam prinaša celostno informacijo o temeljnih pojmi, povezanih z družinskim proračunom, postreže s preverjenimi viri in literaturo ter usmeri v nadaljnje raziskovanje te tematike. Na drugi strani je gradivo pripravljeno tako, da ga boste učitelji v programih finančne pismenosti za odrasle morda lahko uporabili kot študijski vir ali kot zelo priročne zapiske za delo z neposrednimi udeleženci programov. Svetujemo, da se tedaj vsebina gradiva didaktično skrbno prilagodi konkretnim potrebam odraslih, ki jim bo to gradivo namenjeno.

Vsebina gradiva je strukturirana tako, da najprej osvetli temeljne pojme. Sledi razširitev najpomembnejših vsebin; pri tem naj opozorimo, da je dobro pregledati priporočene vire. Navedeni viri bodo imeli posebno vrednost za vaše nadaljnje poglobljanje v koncept družinskega proračuna. Zato smo v zadnjem delu na enem mestu zbrali vse vire in literaturo, ki jih avtorica in strokovni sodelavci predlagamo za razširjeni študij o tej tematiki. Ti vam bodo omogočili pripravo konkretnih instrumentov, prilagojenih predstavitev in zapiskov, morda celo didaktičnega gradiva.

Povsem na koncu boste našli tudi podrobnejši opis referenc avtorice tega gradiva; to vam bo zagotovo olajšalo presojo o relevantnosti in točnosti strokovnih informacij, zbranih v tem gradivu.

Doc. dr. Petra Javrh, urednica

Kazalo vsebine

GRADIVU NA POT.	5
1. TEMELJNI POJMI O DRUŽINSKEM PRORAČUNU	9
1.1 Sestava družinskega proračuna.	11
1.2 Vodenje proračuna – načini vodenja, orodja in pripomočki	13
1.3 Sistem treh vreč denarja – sistem za učinkovito upravljanje denarja	15
1.4 Skupni ali ločeni proračun	18
1.5 Slabi dolgovi – limiti, kreditne kartice in drugi krediti.	21
1.6 Kako ločiti načrtovanje zasebnega in poslovnega proračuna	25
1.7 Temeljna pravila ravnanja z denarjem za postavitev močnih temeljev	27
VIRI IN LITERATURA.	29
KAZALO SLIK.	30
O AVTORICI.	30

1. Temeljni pojmi o družinskem proračunu

Upravljanje družinskega proračuna je eno izmed področij, ki mu pogosto pripisujemo premajhen pomen. Sam izraz proračun se nanaša na oceno prihodkov in odhodkov v določenem prihodnjem časovnem obdobju, navadno se zbira in redno vrednoti.

V praksi pogosto zasledimo, da tisti, ki sploh vodijo svojo evidenco prihodkov in odhodkov (ti so v manjšini), to pogosto vodijo za nazaj. To se pozneje izkaže kot slaba praksa, saj tako hitro prekoračijo okvire, ki jih imajo v resnici na voljo.

Uspešno upravljanje družinskega ali osebnega proračuna je podlaga za postavitve osebnih oziroma družinskih finančnih temeljev. Z njim namreč vzpostavimo nadzor in stabilnost nad svojim denarjem ter uspešno načrtujemo svojo prihodnost. Ker je prihodnost negotova in prinaša s seboj številna tveganja, je zelo pomembno, da smo na vsa znana in manj znana tveganja kar se da dobro pripravljeni.

Čeprav je upravljanje proračuna odločilnega pomena za postavitve trdnih finančnih temeljev, pa obstaja nemalo razlogov, zakaj ljudje v svoj vsakdanjik vendarle ne vpeljejo sistema za upravljanje proračuna. Najpogostejši razlogi so:

- prepričani so, da zaslužijo tako malo, da gre ves denar zgolj za plačilo položnic;
- za samo upravljanje proračuna bi porabili preveč časa;
- nekoč so se že lotili vodenja evidence, pa ni bilo nobenega rezultata;
- s partnerjem imata ločen proračun, zato ne vidita smisla v tem;
- v resnici ne želijo vedeti, kam gre njihov denar;
- imajo dovolj denarja, zato tega ne potrebujejo;
- vsakokrat, ko se s partnerjem začnejo pogovarjati o tem, se sprejo;
- in drugo.

Posledica vseh teh razlogov je potem slaba finančna slika, ki pa bi bila lahko precej drugačna, če bi se ljudje zavedali številnih prednosti uspešnega upravljanja – in pa seveda, kako se tega lotiti. Uspešno upravljanje proračuna nam omogoča:

- jasen pregled nad našimi prihodki in odhodki;
- pravočasno ukrepanje pri kategorijah, pri katerih odhodki presegajo naše finančne okvire;
- natančno načrtovanje večjih odhodkov, s katerimi se soočamo enkrat, dvakrat na leto (plačevanje zavarovanja za avto, načrtovanje dopusta, zamenjava opreme itn.);
- določitev dolgoročnih ciljev (ne zgolj kratkoročnih), poleg tega je to usmeritev, kje na poti do ciljev smo;
- porabo znotraj okvirov, saj določimo te vnaprej;
- odpravo slabih navad, ki jih spoznamo ravno na podlagi analize preteklih nakupnih odločitev;
- živeti v skladu s svojimi zmožnostmi, tj. brez pomoči kreditnih kartic in drugih oblik obročnega odplačevanja;
- postavitve trdnih finančnih temeljev, kjer je v ospredju t. i. likvidnostna vreča (varnostna rezerva), ki jo ljudje (pre)pogosto zanemarijo.

TEMELJNI STROKOVNI IZRAZI, SPECIFIČNI ZA TO PODROČJE:

proračun:

Ocena prihodkov in odhodkov v določenem prihodnjem časovnem obdobju.

sestava proračuna:

Pri prihodkih in odhodkih moramo poznati temeljne kategorije proračuna. Pri prihodkih ne upoštevamo zgolj rednih prilivov od plače, temveč tudi druge prihodke, kot so letni regres, morebitne nagrade za uspešnost, socialni transferji itn. Pri odhodkih pa je pomembno, da poznamo temeljne kategorije, ki so nujno potrebne za načrtovanje. Preširoka razpršitev porabe nam namreč onemogoča jasen pregled in načrtovanje.

Za samo upravljanje proračuna obstaja več pripomočkov. Pomembno je, da poznamo njihove prednosti/pomanjkljivosti.

načrtovanje proračuna:

Vodenje proračuna ni enako načrtovanju proračuna. Med obojima je precejšnja razlika. Vodenje je pogled v preteklost, načrtovanje je pogled v prihodnost. Pri načrtovanju je pomembno, da uporabljamo poseben sistem treh vreč denarja (krajše 3-VD), ki je predstavljen v nadaljevanju.

vrste družinskega proračuna:

Poznamo več načinov upravljanja družinskega proračuna, ki je odvisen predvsem od posameznikovih prepričanj in vzorcev. Kateri izmed načinov je optimalen, je odvisen od partnerjev, treba pa je poznati nekatere smernice, ki so pomembne za zdrav partnerski odnos.

obvladovanje dolgov:

Kratkoročni dolгови, dolgoročni dolгови, kreditne kartice, limit, kartice trgovcev, ki omogočajo obročno odplačevanje, ipd. Kje vse se skrivajo pasti pri posojilih, kakšna je največja priporočljiva zadolžitev, na kaj moramo biti pozorni in kako se izviti iz primeža že obstoječih dolgov, so zgolj nekatera vprašanja, na katera moramo nujno poznati odgovore, če si želimo zagotoviti varno prihodnost.

temeljna pravila ravnanja z denarjem:

Obstajajo temeljna pravila, ki bi se jih morali držati ne glede na naš status – bodisi študentski, zaposlitveni ali pa status upokojenca. Ta pravila moramo nujno upoštevati pri načrtovanju proračuna, saj nam omogočajo uspešno načrtovanje prihodnosti.

kako ločiti osebni/družinski proračun od poslovnega:

Vedno pogostejše se srečujemo s posamezniki, ki poleg redne zaposlitve prejemajo dodatne prihodke iz popoldanske dejavnosti, ali pa posameznike, ki že v osnovi opravljajo samostojno dejavnost. V takšnih okoliščinah moramo biti pri upravljanju proračuna še previdnejši in še bolj organizirani, sicer se nam kaj hitro lahko zgodi, da nas preseneti eden izmed scenarijev, ki bo porušil finančne temelje.

1.1 Sestava družinskega proračuna

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji razumejo sestavo proračuna, razlikujejo med posameznimi prihodki in odhodki, spoznajo temeljne kategorije, ki nam pomagajo določiti okvire za uspešno načrtovanje proračuna.

OPIS:

V praksi se uporablja zelo veliko različnih načinov vodenja proračuna. Lahko bi rekli, da toliko, kolikor je posameznikov, toliko je različnih evidenc vodenja. Pa vendar je treba vedeti, da je prav od same sestave proračuna odvisno, ali nam bo ta pomagala do uspešnega upravljanja ali ne. Kot je zapisano v samem uvodu, vodenje družinskega proračuna ne sme biti pregled prihodkov in odhodkov v preteklosti, temveč nam mora omogočiti načrtovanje prihodnosti.

Proračun ima dve temeljni kategoriji. Na eni strani so prihodki in na drugi strani odhodki.

Pri prihodkih je pomembno, da zna posameznik ločiti med prihodki od:

- NETO plače (ne zajema malice in prevoza),
- malice in prevoza,
- službenih poti (kilometrina, dnevnice),
- regresa,
- morebitnih socialnih transferjev (otroški dodatki),
- vračila dohodnine,
- preživnine,
- oddajanja v najem,
- polne ali popoldanske dejavnosti,
- kapitalskega dobička.

V praksi se pogosto izkaže, da ljudje kaj hitro pozabijo upoštevati katerega izmed prihodkov, zato je zelo pomembno, da damo poudarek na vrsti prihodkov. Ti niso vsak mesec enaki, saj prejmemo nekatere zgolj enkrat na leto (na primer regres in vračilo dohodnine). Odvisni so tudi od tega, koliko delovnih dni smo bili prisotni. Zato je zelo pomembno, da razpolagamo s povprečjem, znotraj katerega potem upoštevamo sorazmerni del regresa, dohodnine itn.

Slika 1: Primer

Če je posameznik prejel 1200 evrov regresa,
kot mesečno povprečje upošteva 100 evrov.
(1200 evrov/12 = 100 evrov)

To je namreč potem izhodišče za uspešno načrtovanje naprej.

Vir: lastni.

Pri odhodkih pa je zelo pomembno, da imamo vnaprej določene temeljne kategorije, kot so:

- **hrana:** zajema nakupe v trgovini, obisk restavracij, lokalov in plačilo malice/kosila;
- **prevoz:** strošek goriva, servis, zavarovanje, registracija, cestnina, parkirnina, kredit/lizing;
- **bivanje:** obrok kredita/najemnina, stanovanjski stroški, zavarovanje nepremičnine;
- **oprema in tehnika:** oprema in dodatki, tehnika in dodatki;
- **dopust:** izleti, letni dopust (poletni, zimski), večja potovanja;

- **oblačila:** zase in za druge;
- **otroci:** igrače, oprema, vrtec/šola, žepnina;
- **osebno:** kozmetika, frizer, izobraževanje, šport, gotovinski kredit, bančni stroški, hišni ljubljenci, zabava, osebno življenjsko zavarovanje;
- **varčevanje:** varnostna rezerva, dopust, pokojnina, otroci, nepremičnina, investicije in drugo;
- **zdravje:** pregledi/terapije, zdravila, zavarovanje;
- **»zase«:** kategorija, namenjena samo nam.

Temeljne kategorije so pomembne zato, da podatki v evidenci niso preveč razdrobljeni in da pri teh kategorijah potem vnaprej odločimo okvire, ki so predstavljeni v nadaljevanju.

Temeljni okviri za življenje v skladu s svojimi zmožnostmi ali bolje pod svojimi zmožnostmi

Iz poročila, ki ga je leta 2018 pripravil Statistični urad Republike Slovenije, je moč razbrati nekatere okvire, ki so nam lahko v pomoč pri orientaciji, kje smo glede porabe sami. Poročilo najdete na: <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8420>

V praksi zelo hitro vidimo, zakaj pri nekaterih posameznikih/družinah finančna slika ni dobra. Razlog je v prekoračenih okvirih, ti okviri pa so nujno potrebni, če želimo biti na varni strani. Okviri ali največja priporočena poraba pri posamezni kategoriji, ki so poglavitno izhodišče za dobro načrtovanje, so navedeni v sliki 2.

Slika 2: Največja priporočena poraba za dobro načrtovanje glede na priporočila Statističnega urada Republike Slovenije

- **prevoz:** do 15 % naših prihodkov (tudi lizing ali kredit za avto)
- **bivanje:** do 30 % naših prihodkov (tudi najemnina ali stanovanjski kredit)
- **oblačila in obutev:** do 5 % naših prihodkov
- **darila:** do 5 % naših prihodkov
- **varčevanje za kratkoročne cilje (znotraj enega leta):** minimalno 10 % prihodkov
- **varčevanje za dolgoročne cilje:** minimalno 10 % prihodkov

Vir: prilagojeno in povzeto po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8420>

Na podlagi zgoraj navedenih okvirov kaj hitro vidimo, da nimamo veliko prostora za porabo brez podlage in da je načrtovanje zares nujno, če ne želimo preseči svojih zmožnosti. Pomembno je vedeti to, da če prekoračimo katerega izmed okvirov, moramo potem manko nadomestiti pri eni izmed drugih kategorij.

Slika 3: Primer za najem stanovanjskega kredita

Zavestno se odločimo, da bomo najeli višji stanovanjski kredit od priporočenega in bo tako kategorija bivanje »zajedla« 45 % našega proračuna.

Zaradi preseženih 15 %
(priporočilo je namreč 30 %)
bomo morali zmanjšati porabo pri drugih kategorijah, vendar nikoli in nikdar ne smemo odvzeti sredstev iz kategorij varčevanje.

Zakaj?

Če ne bomo mesečno delali odmikov ter polnili tako likvidnostne kot naložbene vreče, bomo preveč izpostavljeni številnim tveganjem, ki vsak dan prežijo na nas, in se bomo obenem oddaljevali od svojih dolgoročnih ciljev.

Vir: lastni.

VIRI IN LITERATURA:

- Vezovišek, A. (2015). Na pomoč! Kako naj ravnam z denarjem? Vezovišek & Partnerji, d. o. o.
- Vezovišek, A. (2018). Anini finančni recepti za vašo dobro finančno kondicijo. Vezovišek & Partnerji, d. o. o.
- Statistični Urad RS. (2019). Gospodinjstva v Sloveniji porabila v 2018 za življenjske potrebe povprečno 19.560 EUR. <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8420>

1.2 Vodenje proračuna – načini vodenja, orodja in pripomočki

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji spoznajo, kako se je treba lotiti vodenja proračuna za najboljšo učinkovitost, spoznajo različna orodja/načine vodenja proračuna ter slabosti/prednosti posameznih orodij za vodenje proračuna.

OPIS:

Kot smo že poudarili, je vodenje proračuna pomembno za obvladovanje osebnih financ, vzpostavitev nadzora nad porabo ter doseganje naših finančnih ciljev. Pri tem si lahko pomagamo z različnimi orodji oziroma pripomočki.

V nadaljevanju si pogledjmo najbolj priljubljene in najpogostejše:

- **uporaba zvezkov/beležnic:** klasično zapisovanje na list papirja, ki ga poznamo še iz časov naših starih staršev

Prednost je vsekakor v tem, da na podlagi zapisovanja vemo, kam je šel naš denar, ter imamo nekakšen osnovni pregled nad porabo. Poleg tega si lahko namestimo list/beležnico na vidno

mesto in tako ne pozabimo na vnos podatkov.

Pomanjkljivost pa je v tem, da je to zamudno opravilo, ki ga pogostokrat zanemarimo in nanj pozabimo. Poleg tega zgolj vpisujemo podatke, ki so se že zgodili, to pa nam ne omogoča dejanske uskladtive s stanjem na našem bančnem računu. Če se odločimo za tovrstno vodenje, je zelo pomembno, da za vnaprej določimo temeljne kategorije, ki smo jih spoznali v prejšnjem poglavju, in posamezne dogodke potem vpisujemo skladno s kategorijo, ki ji pripadajo.

- **Excel ali Google sheets:** Obstaja vrsta predlog, ki so že prej nastavljene. Rabijo nam kot izhodišče in nam omogočajo ustvarjanje lastnega proračuna po meri. Poljubno vnašamo kategorije, izberemo način prikazovanja porabe itn.

Prednost tovrstnega načina vodenja je v tem, da za osnovni pregled nad porabo od nas ne zahteva naprednega znanja Excela in da si kategorije lahko prilagodimo po meri. Lahko si tudi nastavimo številne formule, ki nam olajšajo seštevanje/odštevanje in omogočajo zbir podatkov. Navsezadnje pa je tudi uporaba brezplačna.

Pomanjkljivost je v tem, da nam omogoča zgolj nadzor nad porabo za nazaj, to pa je v praksi pogosto lahko že prepozno. V praksi se namreč pogosto vidi, da ljudje s pomočjo Excela sicer jasno vidijo, kam je šel denar, vendar pa končno stanje kljub temu velikokrat izkazuje, da so bili odhodki višji od prihodkov.

- **uporaba kuvert:** Ljudje se v praksi nemalokrat odločajo za ta način, saj imajo občutek, da na podlagi tega res vedo, kam gre denar, in imajo nad njim boljši nadzor, kot če bi zgolj plačevali s plačilnimi karticami.

Prednost tovrstnega sistema je gotovo v tem, da lahko vnaprej zelo jasno določimo okvire, saj na posamezno kuverto napišemo, kateri kategoriji je namenjena, in če porabimo denar prezgodaj, ga kratko malo vzamemo iz ene izmed preostalih kuvert.

Pomanjkljivost tovrstnega sistema je v (ne)varnosti, ker večje zneske hranimo doma. Obenem se moramo zelo dobro organizirati, ko se odpravimo po nakupih, saj moramo potem skladno z načrtom s seboj imeti tudi ustrezno kuverto.

- **aplikacije za vodenje proračuna:** Na trgu lahko najdemo veliko aplikacij, ki so uporabniku prijaznejše in omogočajo zelo dober pregled nad proračunom. Najbolj znane so Mint, YNAB (You Need a Budget), Toschl, PocketGuard, Goodbudget in Personal Capital, ki omogočajo spremljanje prihodkov, odhodkov in ciljev (Nerdwallet, 2024).

Prednost tovrstnih aplikacij je v tem, da nam omogočajo povezavo z našim bančnim računom (če jih imamo več, z več računi) in nam ni treba ročno vnašati posameznih poslov. Vse, kar moramo narediti, je le določiti kategorije, v katere sodi posamezni dogodek, potem pa zgolj še spremljamo porabo. Nastavimo si lahko posamezna opozorila pri kategorijah, ki nas opomnijo na čezmerno porabo. Poleg tega nam z odlično vizualizacijo in uporabo privlačnih grafikonov, infografike ter nadzornih plošč pomagajo bolje razumeti informacije in upravljati finance. Nekatere imajo celo že vključene algoritme AI, ki nas na podlagi naših preteklih navad opozorijo na možnosti prihranka (Techlabs, 2022).

Pomanjkljivost je v tem, da si moramo za izbiro aplikacije vzeti čas in raziskati različne možnosti, ki nam jih ponujajo. Nekatere so zgolj v angleškem jeziku. Vse niso brezplačne. Pomembno je tudi, da preverimo, kako so naši podatki zaščiteni – da ne bi ti občutljivi podatki prišli v javnost.

- **spletni bančni računi:** Banke nam danes že znotraj bančnih računov omogočajo vzpostavitev

nadzora, ki nam omogoča jasnejši pregled nad porabo. Omogočajo nam določitev glavnih kategorij pa tudi uporabo t. i. podračunov, ki so nam lahko v pomoč, ko načrtujemo porabo vnaprej. V praksi to pomeni, da je naš denar na glavnem računu in ga zgolj prerazporedimo po kategorijah, ki jih določimo mi. Na te podračune potem nakažemo višino sredstev, ki smo jih določili. Lahko bi rekli, da je to digitalni sistem kuvert.

Prednost je v varni uporabi, jasnem pregledu na enem mestu in možnosti razporeditve denarja vnaprej.

Pomanjkljivost je v tem, da če uporabimo gotovino, da moramo potem to posebej vnesti, sicer ne bomo imeli pravega pregleda nad porabo.

Pripomočkov, ki nam pomagajo pri uspešnem vodenju proračuna, je zelo veliko. A pri izbiri, kateri je res tisti pravi, bi morali imeti zgolj eno vodilo: izbrati moramo pripomoček, ki nam ne bo omogočal zgolj jasnega pregleda nad porabo (torej ne zgolj pregleda nad preteklo porabo), temveč nas bo usmerjal k nadzoru porabe, ki se šele bo zgodila. Pomembno je, da se na eni strani sproti posodablja poraba in na drugi strani stanje sredstev, ki so na voljo. Le tako se lahko pravočasno ustrezno odzovemo.

VIRI IN LITERATURA:

- Nerdwallet. (20. 2. 2024). The 8 Best Budget Apps for 2023. <https://www.nerdwallet.com/article/finance/best-budget-apps>
- Techlabs, M. (30. 8. 2022). Top 8 Essential Features of Personal Finance Apps Like Mint. <https://medium.com/geekculture/how-to-build-a-personal-budgeting-app-like-mint-a-complete-guide-f9c5a0edf41c>

1.3 Sistem treh vreč denarja – sistem za učinkovito upravljanje denarja

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji spoznajo sistem treh vreč denarja ali sistem 3-VD, ki nam omogoča najučinkovitejše upravljanje denarja.

OPIS:

Če si želimo finančne brezskrbnosti, moramo vzpostaviti sistem upravljanja, ki bo za nas predvsem preprost in bo prinesel pozitiven izid. Sistem, ki je gotovo eden najbolj celostnih sistemov, je sistem treh vreč denarja ali krajše sistem 3-VD, prvič je bil predstavljen v knjigi Adijo, finančni stres. Zakaj je ta sistem tisti, na katerega tako zelo opozarjamo? Ker drugi sistemi ponujajo zgolj delne rešitve in niso tako celostni. Bodisi se zgolj osredotočajo na proračun ali pa na naložbeni portfelj, nikjer pa niso te tri ravni upravljanja denarja povezane.

Pred več desetletji, ko še ni bilo plačilnih kartic, elektronskih varčevalnih računov itn., bi to v

resnici pomenilo tri vreče, vsako svoje velikosti. Če bi želeli to ponazoriti, bi si lahko velikost prve vreče predstavljali kot vrečko, ki jo uporabljamo za shranjevanje živil, srednjo kot vrečko za tedenski nakup v trgovini, tretjo, največjo, pa kot vrečo, ki jo uporabimo, ko se želimo znebiti res veliko stvari in jo le stežka nesemo. V finančnem jeziku pa govorimo o transakcijski, likvidnostni in naložbeni vreči, ki jih začnemo polniti po vrsti.

V dolgoletni praksi ni bilo veliko posameznikov, ki bi imel polne vse tri vreče, in še manj ljudi, ki bi imeli med njimi vzpostavljene povratne povezave; večinoma namreč mešamo transakcijsko vrečo z likvidnostno in polnimo naložbeno, še preden je likvidnostna polna. To je velika napaka, zaradi katere vsak dan izgubljamo denar, ne da bi se tega zavedali.

transakcijska vreča

Transakcija vreča ali denarnica je navadno najmanjša, vendar navadno najtežavnejša. V resnici bi jo lahko najhitreje napolnili, a ker nam morda nihče ni pokazal kako, tega preprosto ne naredimo.

Transakcijsko vrečo uporabljamo za financiranje sprotnih izdatkov. Torej za življenje. Sistem 3-VD deluje po načelu, da najprej poskrbimo za transakcijsko vrečo. To napolnimo tako, da si vsakega prvega v mesecu na transakcijski račun nakažemo znesek, ki ga potrebujemo za mesec, ki je pred nami. Kako vemo, kakšen znesek je to? Po tem, ko smo skrbno načrtovali porabo po posameznih kategorijah vnaprej in določili okvire, to ne bo težko, saj bomo na koncu dobili skupen znesek, ki ga potrebujemo. Tako ne bomo več čakali na našo plačo petega, desetega ali petnajstega v mesecu, saj bomo imeli dovolj denarja na računu in temu pravimo – da ne živimo od plače do plače.

Slika 4: Primer transakcijske vreče

Konec meseca septembra smo se pri vsaki glavni kategoriji (hrana, prevoz, otroci itn.) vprašali, koliko denarja potrebujemo, kakšni so naši načrti, in skladno s tem določili posamezni okvir.

Ugotovili smo, da na primer za hrano potrebujemo 400 evrov, bivanje 550 evrov, prevoz 150 evrov, otroke 155 evrov ... in na koncu prišli do skupnega zneska 1400 evrov.

To je potem znesek, ki si ga na začetku meseca nakažemo na naš transakcijski račun in nad katerim bedimo, da ga ne prekoračimo. Ta znesek mora biti v večini mesecev nižji, kot so naši povprečni prihodki (precej nižji), saj vsi odhodki niso fiksni, temveč imamo tudi spremenljive odhodke.

Vse prihodke nad tem okvirom pa moramo usmerjati v likvidnostno vrečo, ki jo predstavljamo v nadaljevanju.

Vir: lastni.

Likvidnostna vreča:

likvidnostna vreča ali rezerva:

Je vedno večja od transakcijske in manjša od naložbene. V praksi opazamo, da imajo to vrečo le redki, pa čeprav je v resnici najpomembnejša, če želimo imeti močne temelje. Likvidnostna vreča namreč ne pomeni le črnega fonda, rezerve za hude čase ali zlate rezerve, temveč ima pomembno vlogo pri upravljanju denarja. Iz nje si namreč vsak začetek meseca nakažemo »plačo«. Je torej tista, ki jo uporabljamo za upravljanje denarnih tokov in kot rezervo za financiranje nepričakovanih izdatkov. Poleg tega vanjo shranimo tudi sredstva, namenjena za financiranje kratkoročnih ciljev (npr. zavarovanje avtomobila, naslednji dopust).

In eno najpogostejših vprašanj je zagotovo, kako velika mora biti likvidnostna vreča.

Univerzalnega odgovora na to vprašanje ni, saj je to odvisno od več dejavnikov, na primer:

- našega statusa: če smo zaposleni za nedoločen čas v javni upravi ali dobro stoječem velikem podjetju, mora biti v tej vreči manj, kot če smo samostojni podjetnik, ki je pravkar začel poslovati;
- sestave naših izdatkov: če je večji del naših izdatkov nespremenljiv (na primer imamo kredit za stanovanje, otroka v vrtcu ipd.), potrebujemo v tej vreči več denarja, kot če nimamo stalnih izdatkov in lahko ob krizi zelo zmanjšamo porabo;
- »povpraševanja« po nas: če izgubimo službo ali posel in smo prepričani (misliti ni dovolj), da lahko hitro dobimo drugo službo ali posel, potrebujemo v likvidnostni vreči manj, kot če smo težko zaposljivi;
- kratkoročnih ciljev, ki smo si jih postavili: sem sodijo vsi finančni cilji, oddaljeni manj kot dve leti.

Splošna ocena pa je, da mora biti naša likvidnostna vreča »težka« najmanj šest povprečnih mesečnih izdatkov, v njej pa morajo biti tudi sredstva za financiranje kratkoročnih ciljev. Razpon med eno in drugo skrajnostjo je od tri do dvanajst povprečnih mesečnih izdatkov. Če imamo v tej vreči premalo denarja, tvegamo finančni zlom, če ga imamo preveč, pa ga izgublamo, le da še hitreje kot v transakcijski vreči. Zakaj? Ker se v naložbeni vreči dolgoročno obrestuje veliko bolje.

Naložbena vreča = varčevanje in investicije:

naložbena vreča:

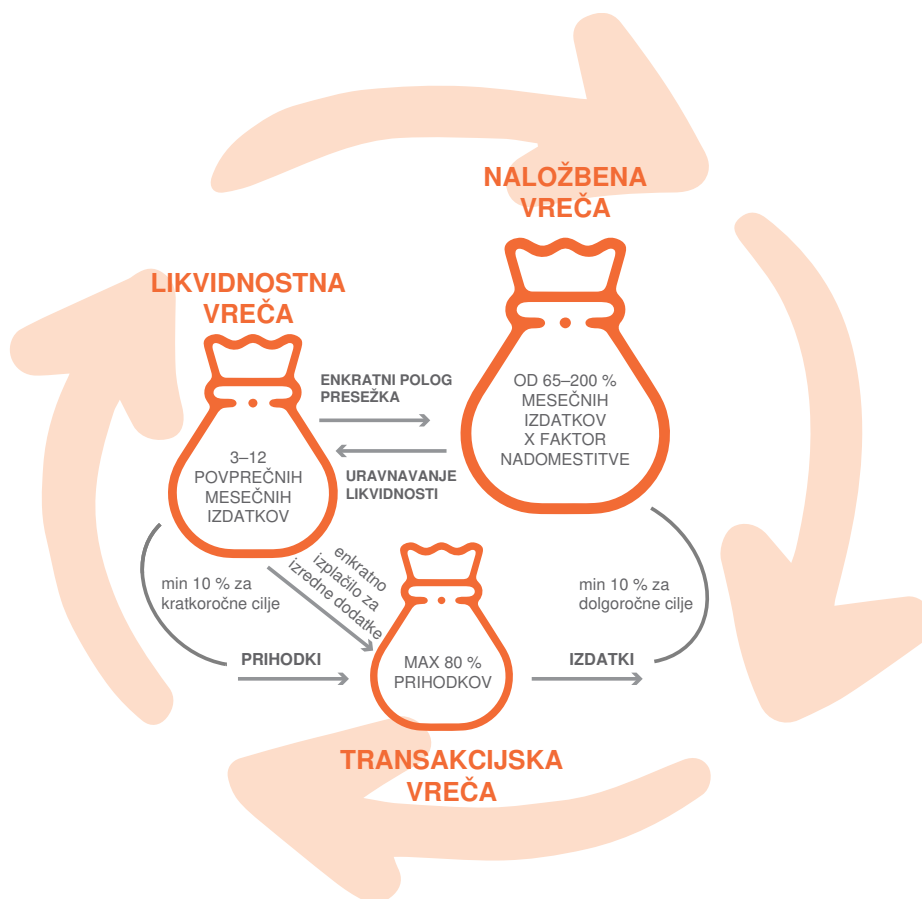
Vsebuje vsa naša varčevanja in investicije, je največja in najpomembnejša vreča. Pred polnjenjem te moramo najprej sestaviti in napolniti transakcijsko in likvidnostno vrečo. V tej vreči so naši cilji pogosto tudi želje in sanje. To je vreča, ki nas motivira, ko raste, in nam daje upanje.

Naložbeno vrečo uporabljamo za varčevanje dela prihodkov in investiranje presežnih sredstev.

Praviloma jo začnemo polniti takoj, ko imamo ustrezno napolnjeno likvidnostno vrečo in smo brez dolgov, pri tem pa upoštevamo eno izmed pravil, da namenimo za dolgoročne cilje najmanj 10 % naših prihodkov. Zakaj je to nujno potrebno? Ker z vsakim letom, ki ga zamudimo, mesečni znesek varčevanja naraste (kmalu 10 % ni več dovolj), in to ne linearno, temveč eksponentno.

Koliko denarja moramo dati vanjo, kako ga vplačujemo, katera temeljna pravila moramo upoštevati, pa bo predstavljeno v poglavju o varčevanju in investiranju.

Slika 5: Tri vreče denarja in povratne povezave med njimi

Vir: Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2019). Adijo, finančni stres: mirna pot skozi obdobja finančne starosti. Mladinska knjiga.

VIRI IN LITERATURA:

- Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2019). Adijo, finančni stres: mirna pot skozi obdobja finančne starosti. Mladinska knjiga.

1.4 Skupni ali ločeni proračun

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji spoznajo različne načine vodenja proračuna v partnerstvu, razumejo vpliv skupnega ali ločenega proračuna na partnerstvo. Prikazan jim je konkreten primer uspešnega družinskega upravljanja denarja.

OPIS:

Raziskave kažejo, da je denar eden izmed najpogostejših razlogov za razhod. Kako le ne bi bil, ko pa se partnerja zelo redko še pred vselitvijo v skupni dom pogovorita o svojih vzorcih, prepričanjih, izkušnjah, ki jih imata z upravljanjem denarja. Vendar je dejstvo, da si je za tako pomembno temo

treba vzeti čas, čeprav je morda zelo neprijetna. Če namreč na začetku skupne poti ne bomo postavili sistema, ki bo korekten za oba, bo prej ali slej prišlo do zloma.

V praksi se soočamo s temi oblikami vodenja proračuna:

1. **partnerja imata skupni proračun** – v tem primeru partnerja združita svoje finančne vire in jih upravljata skupaj;
2. **hibridni sistem** – partnerja le del svojega prihodka namenita v skupni proračun, navadno za plačevanje dopustov, rednih položnic za bivanje in trgovino;
3. **ločeni proračun** – partnerja prispevata bodisi vsak polovico ali skladno z vnaprej določenim zneskom. Za to obliko se najpogosteje odločata partnerja, če ima eden ali imata celo oba partnerja iz pretekle zveze otroka.

Odgovor na vprašanje, katera oblika je optimalna, ni tako preprost, pa vendar obstajajo argumenti za in proti, ki na koncu pretehtajo in govorijo v prid skupnemu proračunu. Pomembno! To ne pomeni, da imamo zgolj en bančni račun. Ne, vsak izmed partnerjev ima navadno svoj bančni račun. Poudarek je predvsem na odkritem pogovoru, skupnem načrtovanju prihodnosti in enakovrednem odnosu.

V partnerstvu je najpomembnejše tole:

- **Partnerju moramo zaupati svojo finančno sliko.**
Ne glede na to, kakšna ta je, je pomembno, da je partner seznanjen z našimi prihodki in na drugi strani odhodki, še posebno, če ima drugi partner dolgove in druge večje obveznosti. Zakaj je to tako zelo pomembno? Ker moramo biti pripravljeni na najhujše, in če se enemu izmed partnerjev kaj zgodi, vemo, kaj to pomeni za celotno finančno sliko. Vse preveč primerov iz prakse opozarja na to, kako težko si je finančno opomoči, ko na primer zaradi najhujšega (smrti v družini ali zaradi težke bolezni) partner ostane sam z dolgi.
- **Partnerju moramo biti v oporo.**
To je nekako samoumevno, pa vendar se pogosto izkaže, da ravno v tistih najpomembnejših trenutkih partnerstvo izgubi pomen. In ko gre za finančne izzive, je podpora še toliko pomembnejša. O tej podpori se moramo pogovoriti že prej in se nanjo tudi pripraviti. Kako to naredimo? Skupaj moramo oblikovati ustrezno veliko likvidnostno vrečo, o kateri smo že govorili. Potem pa, če se zgodi kaj neljubega, skupaj naredimo akcijski načrt, kako bomo ta manko čim prej nadomestili.
- **V razmerju se moramo počutiti enakovredne.**
To seveda ne pomeni, da bi morali vse deliti na pol. Dejstvo je, da smo si ljudje različni in s seboj v razmerja prinašamo svoje vzorce (iz otroštva, preteklih razmerij). In ravno ti vzorci so pogosto razlog za drugačen pogled na ravnanje z denarjem. Tako včasih enostavno ni mogoče vsega deliti na pol. A za to, da se bomo v razmerju počutili enakovredne, se moramo čim prej pogovoriti o tem, kaj partnerja pričakujeta drug od drugega, sicer se kaj hitro zgodi, da tisti z manj prihodki želi slediti tistemu z več prihodki, to pa je dolgoročno nemogoče. Nikakor ne smemo tekmovali s svojim partnerjem, saj te tekme ne moremo dobiti.

V praksi se ljudje zelo različno lotevajo upravljanja denarja in dejstvo je, da navadno eden od partnerjev zasluži več kot drugi. Zato bi bilo prav, da so tako razporejeni tudi odhodki. Dolgoročno namreč to, da enemu partnerju ostaja denar na računu, drugi pa živi s pomočjo limitov, kreditov, zelo načenja partnerski odnos.

Četudi ima eden izmed partnerjev 3000 evrov na računu, drugi pa na primer 2000 evrov limita, je na koncu seštevka še vedno negativen, saj so negativne obresti na limitu veliko višje kot pa obresti za denar, ki nam leži na računu.

Vir: lastni.

- **Naše finančne prednosti morajo biti usklajene.**

Predstavljajmo si, da bi eden izmed partnerjev redno varčeval za to, da bi si družina lahko privoščila dopust, nakup avtomobila (npr. 300 evrov na mesec), drugi pa bi večino porabil za svoje potrebe, recimo za šport, druženje s prijatelji itn. Kako bi se tisti, ki varčuje, počutil ob tem? Zagotovo ne prav dobro. In dolgoročno tako različen pogled ne omogoča uspešnega razmerja. Zato je zelo pomembno, da partnerju zaupamo in imamo z njim usklajene prednosti. Če partnerjema ali družini največ pomeni dopust, je prav, da oba namensko varčujeta za dopust. Če je to nakup avtomobila, velja enako. Seveda to ne pomeni, da si ne moremo ničesar privoščiti le zase – prav je, da si. Kot smo omenili že v enem izmed prejšnjih poglavij, je prav, da ima vsak izmed partnerjev določen znesek zgolj zase, to pomeni, da ga lahko porabi za tisto, kar si želi, pa mu o tem ni treba poročati nikomur, niti partnerju. Pomembno je le paziti na to, da poraba ne preseže dogovorjenega zneska, saj s tem vplivamo na celoten proračun.

- **Načrtovanje naše prihodnosti mora biti skupno.**

Skupno načrtovanje je nekaj, česar svetovalci ne vidimo tako pogosto, četudi je to pravzaprav podlaga, iz katere bi morali razvijati naš odnos, našo skupno prihodnost. Določanje skupnih ciljev, pogovor o željah je nekaj, o čemer bi se morali odkrito pogovarjati, sicer se nam lahko kaj hitro zgodi, da leta minevajo, mi svojih želja ne izpolnjujemo in kar naenkrat se vprašamo, kaj si sploh želimo. Gremo s partnerjem po isti poti ali pa smo se morda vmes izgubili in začeli hoditi po različnih poteh? Da, nemalokrat opazimo, kako začudena sta partnerja, ko slišita želje drug drugega. Kot da se ne bi poznala in se ne bi nikoli slišala. Zato je zelo pomembno, da se pogovarjamo o svojih željah in da se predvsem slišimo.

- **O denarju se moramo odkrito pogovarjati.**

To pomeni za večino ljudi zelo velik izziv, saj kratko malo ne vedo, kako sploh načeti pogovor. In to še posebno velja, ko je eden izmed partnerjev v finančnem krču, ko je bil morda zaradi finančne preobremenjenosti primoran najeti kredit ali limit. Pa vendar je najboljše zdravilo za to odkrit pogovor. Prav nič ni narobe, če naredimo napako in sprejmemo kakšno napačno finančno odločitev. Pomembno je, da nam je partner v oporo in drug drugemu pomagamo premagovati izzive.

Z rednimi pogovori o družinskih financah, ki jih imamo navadno na začetku vsakega meseca, se bo naš odnos s partnerjem še okrepil, še bolj bomo povezani. Drug drugemu se neuradno zavežemo, da bomo z denarjem skrbno ravnali. In če nas bo kdaj zaneslo, se bomo s partnerjevo pomočjo veliko lažje vrnili na pravo pot in spet sledili našim skupnim ciljem.

In kar je še zelo pomembno za uspešno upravljanje skupnih financ: začnimo pri besedah. To je NAJIN denar, to je SKUPNI denar itn.

Slika 7: Konkreten primer skupnega upravljanja denarja

Partner 1 ima 1400 evrov mesečnih prihodkov,
partner 2 ima 2800 evrov prihodkov.

Kot smo že spoznali pri poglavju o sistemu treh vreč denarja, je zelo pomembno, da vsak konec meseca naredimo načrt porabe za mesec, ki je pred nami. V konkretnem primeru to pomeni, da si partnerja vzameta čas in gresta skupaj čez posamezne kategorije (hrana, prevoz, dopust, oblačila itn.). Pri posamezni kategoriji določita okvir, na koncu seštejeta posamezne okvire in dobita skupni znesek, ki ga potrebujeta za prihodnji mesec. Ta znesek si potem nakažeta na svoja računa skladno z obveznostmi, ki jih plačujeta.

Če na primer partner 1 plačuje obveznosti od trgovine, oblačil in otrok, sešteje okvire pri teh kategorijah in si na račun nakaže skupni znesek za te obveznosti, partner 2 pa seštevek obveznosti pri drugih kategorijah.

Vir: lastni.

Tako partnerja zelo dobro vesta, kam gre denar, koliko znašajo posamezni stroški, in kar je najpomembnejše, skupaj poskrbita, da poraba ni večja, kot znašajo prihodki. Še več, skupaj poskrbita za ustrezno likvidnostno vrečo in polnita naložbeno (za dolgoročne cilje).

VIRI IN LITERATURA:

- Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2019). Adijo, finančni stres: mirna pot skozi obdobja finančne starosti. Mladinska knjiga.

1.5 Slabi dolgovi – limiti, kreditne kartice in drugi krediti

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji ločijo med dobrimi in slabimi dolgovi ter med posameznimi slabimi dolgovi. Spoznajo največje in najpogostejše napake pri najemu stanovanjskega posojila in spoznajo, kako se predčasno znebimo dolgov.

OPIS:

Ločiti moramo med dobrimi in slabimi dolgovi.

Kredit, limiti in kreditne kartice za večino ljudi pomenijo način življenja. Z njimi plačujejo položnice, kupujejo hrano, oblačila, stanovanja, avtomobile, računalniško opremo itn. Ti sodijo pod t. i. slabe dolgove, saj z nakupom stvar izgublja svojo vrednost. Sem sodi na primer nakup avtomobila (če ga ne uporabljamo kot sredstvo za prevoz potnikov in nam ne prinaša prihodka).

Dobri dolgovi pa so tisti, za katere star angleški pregovor pravi: »It takes money to make money.«

Taki dobri dolgovi so na primer: vlaganje vase, v svoje znanje, nakup nepremičnine ali pa nakup opreme.

Morda v razmislek misel priznanega avtorja Roberta Kiyosakija, ki v eni izmed svojih knjig pravi: »So dobri in so slabi dolgovi. Zaradi dobrih dolgov postanemo bogatejši, slabi dolgovi pa nas pahnejo v revščino.«

Razlike med posameznimi slabimi dolgovi:

limit:

Je dovoljena prekoračitev pozitivnega stanja na transakcijskem računu v mejah dogovorjenega zneska, ki omogoča porabo in vračilo denarja brez poprejšnje najave banki. Obresti se obračunajo le za čas in znesek porabljenih sredstev v limitu. Obrestna mera za dovoljeno prekoračitev sredstev na transakcijskem računu je za 0,05 odstotne točke nižja od zakonsko zamudne obrestne mere in se zato navadno uvršča med najdražje dolgove, saj efektivna obrestna mera navadno znaša več kot 10 %.

lizing:

Je oblika financiranja, pri kateri lizingodajalec (tisti, ki nam odobri lizing) predmet lizinga plača dobavitelju, lizingojemalec pa ga nato odplačuje v dogovorjenih mesečnih obrokih. Po plačnem zadnjem obroku predmet lizinga preide v last lizingojemalca in mu s tem trenutkom tudi pravnomočno pripada. V praksi največkrat lizing najamemo za nakup avtomobila, kakšne opreme itn. (summit lizing). Tudi lizing sodi med dražje oblike financiranja.

kreditne kartice z odloženim plačilom in posojilne kartice:

Kartice z odloženim plačilom poznamo tudi kot kreditne kartice. Izbiramo lahko med različnimi kreditnimi karticami: Mastercard, zlati Mastercard, Visa in Karanta, Diners itn. Največja nevarnost tovrstnih kartic je v tem, da moramo mesečno zagotoviti ustrezni znesek za kritje porabe. Največkrat se v praksi uporabljajo kartice, katerih porabo poravnamo enkrat na mesec (v celoti). Uporabljajo pa se tudi kartice, ki nam omogočajo plačilo na obroke.

posojila na sivem trgu:

Ta gotovo sodijo med najdražje oblike financiranja, saj je končna cena vračila pogosto dobro zavita v visoke stroške odobritve. Ko enkrat posežemo po njih, se zelo težko izvijemo iz njih, saj rešitev iz dolgov ni najemanje novih, temveč temeljito prestrukturiranje obstoječih obveznosti. Pri tovrstnih posojilih gre navadno za manjše zneske (1000 evrov).

Največje in najpogostejše napake pri najemu stanovanjskega posojila

Nakup ali gradnja nepremičnine je zagotovo eden od najzahtevnejših projektov in se ga lotimo morda enkrat, dvakrat v življenju. To je projekt, ki je večini dosegljiv zgolj z najemom stanovanjskega posojila. Najeti stanovanjski kredit pa ne pomeni, da zgolj v banki ali dveh vprašamo, koliko posojila lahko dobimo, ter podpisati kreditno pogodbo. Je veliko več ... Je zelo obsežen projekt, če se želimo resnično varno zadolžiti. A kaj, ko se nam v praksi tako zelo mudi in so naša čustva ob nakupu na vrhuncu. In takrat ljudje kaj hitro delamo napake, ki lahko zelo zamajejo naš denarni položaj. Kratko malo ne razmišljamo o tem, da bi se nakupa lotili načrtovano. Nimamo jasnega načrta, s pomočjo katerega bi vedeli, kdaj smo resnično pripravljeni na nakup.

Če se želimo zares varno zadolžiti, moramo biti pozorni na te najpogostejše napake:

1. Ne preverimo, kakšno obveznost si sploh lahko privoščimo.

Predvsem moramo zanesljivo vedeti, da kreditna sposobnost NI ENAKA plačilni sposobnosti in da je to lahko zelo zavajajoče. Banke res gledajo našo kreditno sposobnost, a glede varne zadolžitve to ni optimalni način. So primeri, ko nekdo morda kreditno ni sposoben, plačilno pa je. Prav tako so primeri, ko je nekdo kreditno sposoben, pa je zaradi neustreznega ravnanja z denarjem bodoča plačilna sposobnost vprašljiva. Pomembno je, da sami poznamo okvir, ki smo ga že omenili pri kategoriji bivanje: stroški bivanja, ki zajemajo najemnino ali kredit, skupaj z vsemi drugimi stroški bivanja (elektrika, upravljanje, ogrevanje itn.) ne smejo prekoračiti 30 % našega proračuna. Torej ne naše neto plače, ampak vseh prihodkov (v povprečju) skupaj. To je tista podlaga, iz katere bi morali izhajati vsi, če si želimo biti kolikor toliko varni.

2. Obveznosti prej ne preverimo v praksi.

Eno zimzelenih pravil je, da še preden se zadolžimo in ocenimo, kakšen obrok bi si lahko privoščili, tega preverimo v praksi.

Primer: Če menimo, da bi naš obrok lahko znašal 500 evrov na mesec, potem takoj brez izjeme ta znesek damo na stran. Če imamo danes najemnino v višini 400 evrov, to pomeni, da damo na stran še razliko (100 evrov). Dejstvo je, da bomo po šestih mesecih približno občutili, kaj nas čaka prihodnjih dvajset, petindvajset ali celo trideset let. In ni malo primerov, ko so ljudje prav v tem obdobju spoznali, da na zadolžitev še niso pripravljeni, saj jim je ta obrok pomenil precejšen izziv.

3. Pred zadolžitvijo imamo še druge, manjše dolgove.

Če imamo danes limit, lizing ali kakšen drugi dolg, moramo tega prej odplačati. Vse to nas bo namreč pozneje toliko bolj oviralo in zelo vplivalo na naš proračun. Poleg tega se moramo vprašati: če nam že prej ni uspelo živeti brez slabih dolgov, kako bomo, ko se jim bo pridružila še večja obveznost? V praksi se takšni primeri niso dobro končali, še posebno ne, ker ljudje navadno niso imeli tudi ustrezne likvidnostne vreče. To je tista vreča, ki je namenjena za izredne dogodke (izpad dohodka zaradi bolezni, izgube službe, drugih dejavnikov, kot je na primer koronska kriza, ki je nihče izmed nas prej ni poznal in je pošteno ohromila marsikatero delovanje).

4. Vrednost nepremičnine v primerjavi s kreditom je premajhna.

Res je, da danes banke ponujajo 80-odstotno financiranje od vrednosti nepremičnine, ko govorimo o hipotekarnih kreditih, pa vendar je to lahko kaj hitro preveč. Pa ne samo to. Nemalo primerov je, kjer ljudje kombinirajo in vzamejo hipotekarni kredit in temu dodajo še kredit, zavarovan pri zavarovalnici, ali pa posojilo bližnjih. Skupni obrok potem kaj hitro presega naše zmožnosti, in če se temu pridruži še padec vrednosti nepremičnine, se nam lahko kaj kmalu zgodi, da imamo obveznosti več, kot pa imamo premoženja. Nasvet: zadolžimo se največ v višini 70 % vrednosti nepremičnine in poskrbimo tudi za vse druge temelje (kot že prej navedeno).

5. Ne preverimo, katera ponudba je resnično najprimernejša za nas.

Začne se že z vprašanjem, katero obrestno mero izbrati: fiksno, variabilno ali kombinirano. Kakšna so tveganja, če se odločimo za prvo, drugo ali tretjo? Kakšna naj bo doba financiranja? Naj kredit najame ena oseba ali vsaka svojega? Kako je s predčasnim odplačilom? Je tukaj kakšna razlika? Kaj pa glede drugega pogojevanja banke? Ali to obstaja?

Ko vemo, kakšen znesek financiranja potrebujemo, se razburljivo popotovanje iskanja pravega financiranja šele začne. Ta odločitev je izredno pomembna, saj dolgoročno lahko pomeni več tisoč (ali celo 10 000 evrov razlike) v preplačilu.

Na žalost ni dovolj le primerjava efektivne obrestne mere ali EOM, temveč moramo upoštevati vse kriterije, ki vplivajo na našo končno odločitev. In marsikateri kriteriji so skriti do zadnjega, saj nam jih banke (hote ali nehote) ne razkrijejo. Zato je zelo pomembno, da si za končno izbiro banke vzamemo dovolj časa in resnično preverimo vsako podrobnost.

Slika 8: Konkretni primer iz prakse

Pa si na konkretnem primeru pogledajmo, kako pomembno je tudi po najemu kredita bedeti nad dogajanjem na bančnem trgu in se ustrezno odzvati.

Recimo, da smo najeli kredit v višini 150.000 evrov za dobo 25 let, s fiksno obrestno mero 4,20 %. Obrok za ta kredit bi znašal 808 evrov, preplačilo pa okoli 92.524 evrov. Razmere na bančnem trgu so se spremenile in banke so ponujale kredit že po 1,60-odstotni fiksni obrestni meri. Kakšna bi bila razlika v preplačilu? Kredit po 1,60-odstotni obrestni meri bi odplačevali 607 evrov mesečno in bi ga preplačali »zgolj« 32.093 evrov. Razlika v preplačilu je ogromna in bi tako znašala kar 60.431 evrov!

Vir: lastni.

6. Nimamo ustreznega načrta financiranja.

Podlaga za varno zadolžitev je načrt financiranja, saj lahko z njim predvsem preverimo, ali so naši temelji dovolj trdni, kakšen kredit, za kakšno dobo in s kakšno obrestno mero si lahko privoščimo. Kako bo ta obveznost vplivala na naš proračun – kratkoročno in dolgoročno. Vedeli bomo tudi, kakšno obveznost si lahko privoščimo, da bomo lahko najmanj ohranili naš življenjski standard ali da bomo pripravljeni tudi na vse dogodke, ki prihajajo (povečanje družine, selitev v večjo nepremičnino, upokožitev, dedovanje itn.). In šele potem, čisto na koncu, v resnici lahko govorimo o tem, katera ponudba je za nas res optimalna. Torej, nikakor ne pred tem, dokler nimamo natančno vsega opredeljenega.

Kako se predčasno znebimo dolgov (debt snowball – Ramsey):

Na to, da bi predčasno poplačali dolgove, redkokdo pomisli, še posebno to velja pri dolgoročnih posojilih. Marsikdo pri jemanju dvajset- ali tridesetletnega kredita sicer omeni, da ga bo tako ali tako predčasno poplačal, a na koncu to naredijo le redki. Obstaja posebna metoda, ki nam omogoča zelo hitro odplačilo dolgov, a se moramo tega lotiti organizirano.

- Naredimo si seznam vseh dolgov. Sem spadajo limit, poraba po kreditnih karticah, vse vrste kreditov, lizingi in druga posojila (kratkoročna, osebna itn.).
- Dolgove razporedimo od tistih z najmanj do tistih z največ obveznostmi. Pa ne na mesec, temveč glede na skupno vsoto (koliko znaša naš skupni dolg).
- Pri vsakem dolgu dodamo mesečne obveznosti, torej znesek, ki nas bremeni vsak mesec. Vsota pomeni skupni mesečni znesek, ki ga plačujemo za dolgove.
- Določimo znesek, ki ga bomo namenili predčasnemu odplačilu. To je lahko 30, 50 ali 100 evrov. Več ko lahko namenimo, boljše je.

- Ko imamo vse obveznosti zbrane in vemo, koliko lahko dodatno namenimo za odplačevanje, sledi simulacija predčasnega odplačevanja. Dodatni znesek, ki ga lahko namenimo temu, usmerimo v prvo plačilo obveznosti, torej najmanjšo. Ko to končamo, ga preusmerimo na drugo obveznost, pri čemer znesek, ki smo ga do danes namenili za to odplačevanje, povečamo za dodatni znesek in za znesek, ki smo ga plačevali pri prejšnji obveznosti (zdaj že odplačani).

Tako se lahko doba odplačevanja dolga zelo skrajša. Seveda je odvisno od zneska, ki ga bomo dodatno usmerili v odplačevanje, pa vendar si lahko to stresno pot skrajšamo za več let. In pri najdaljoročnejših kreditih lahko dobo odplačevanja zmanjšamo celo za polovico.

VIRI IN LITERATURA:

- Lechter, S. L. in Kiyosaki, R. T. (2009). Bogati očka, revni očka: Pametneje razpolagajte z denarjem. Katarina Zrinski.
- Summit leasing. (b. d.). Kaj je lizing (leasing)? <https://www.summit-leasing.si/pogosta-vprasanja/kaj-je-lizing-leasing/>
- Kamel, G. (22. 12. 2023). How the Debt Snowball Method Works. <https://www.ramseysolutions.com/debt/how-the-debt-snowball-method-works>
- Vezovišek, A. (2018). Anini finančni recepti za vašo dobro finančno kondicijo. Vezovišek & Partnerji, d. o. o.

1.6 Kako ločiti načrtovanje zasebnega in poslovnega proračuna

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji spoznajo razliko med zasebnim in poslovnim računom, razumejo, zakaj je pomembno ločevati zasebni in poslovni proračun. Prikazan jim je praktični primer upravljanja proračuna.

OPIS:

Na dan 30. 6. 2023 smo imeli v Sloveniji registriranih 114.400 samostojnih podjetnikov, 75.525 gospodarskih družb, 23.369 društev, 9077 nepridobitnih organizacij itn. (Ajpes, 2023). Če bi sedaj upoštevali zgolj samostojne podjetnike ter gospodarske družbe, bi to pomenilo, da kar 189.925 ljudi mesečno krmari med poslovnim in zasebnim proračunom.

In če smo v začetnem poglavju govorili o tem, kako pomembno je imeti nadzor nad denarjem, je v poslovnem svetu to še toliko pomembnejše. V praksi se namreč zelo pogosto srečujemo s posamezniki, ki imajo bodisi registrirano popoldansko dejavnost bodisi je to njihov glavni vir prihodka ali pa imajo morda svoje podjetje (statusna oblika d. o. o.). V večini teh primerov je moč opaziti, da je velik izziv uspešno upravljati denar, ki ga prejmejo na poslovni račun, in kako težko je narediti ločnico med poslovnim in zasebnim.

Glede na nestabilne prihodke, ki pri večini podjetnikov nihajo iz meseca v mesec, je pomembno, da ločimo sredstva, ki so namenjena za osebno porabo, od sredstev s. p.-ja, d. o. o.-ja. Dejstvo je namreč, da smo v vlogi podjetnika veliko bolj izpostavljeni tveganjem, kot če smo v vlogi

zaposlenega v nekem sistemu. In temu primerno moramo tudi toliko bolj znati upravljati denar.

Razlika med zasebnim in poslovnim računom

Poglavitna razlika med njima je gotovo v plačilu bančnih stroškov mesečnega vodenja računa, strošku posamezne transakcije itn. Zasebni računi so namreč veliko cenejši kot poslovni. Je pa res, da danes obstaja kar nekaj bank, ki predvsem samostojnim podjetnikom omogočajo, da imajo zasebni in poslovni račun enak. Torej lahko, čeprav opravljajo dejavnost, uporabljajo zgolj zasebni račun in tako tudi precej prihranijo.

Zakaj je pomembno ločevati zasebni in poslovni proračun

V praksi je pogosto videti, da podjetniki ne ločujejo poslovnega in zasebnega in tako nekatere osebne stroške plačujejo po podjetju, nekatere pa po osebnem računu. Tako zelo hitro izgubijo občutek za to, koliko denarja v resnici potrebujejo za svoje življenje. Zaradi tega je najpomembnejše, da predvsem ločujemo, kateri stroški se res nanašajo na posel in kateri na zasebno življenje. Pomembno je, da si vsak mesec v resnici nakažemo »plačo« oziroma s poslovnega računa prenesemo del sredstev na osebni račun, ki ga uporabljamo za osebne namene. Pri tem je pomembno, da si nakažemo skladno z našim poprejšnjim načrtovanjem porabe.

Slika 9: Konkreten primer

Recimo, da smo prejšnji mesec na poslovni račun prejeli 3500 evrov od izstavljenih računov. Vemo, da moramo plačati še najemnino za poslovni prostor, prispevke in davke ter vse druge stroške. Vse to moramo najprej odšteti od prejetega zneska, da bomo sploh dobili realno številko, ki jo imamo na voljo. Tega zneska si potem ne nakažemo v celoti, temveč zgolj toliko, kolikor znaša naš osebni proračun za mesec, ki je pred nami. Najboljše je, da si ga nakažemo prvega v mesecu, kot smo napisali pri sistemu 3-VD.

Pri podjetnikih je zelo pogosta napaka, da je takrat, ko je mesec nadpovprečno dober, tudi osebna poraba največja. To pa je zelo nevarno, saj, kot smo že napisali, je treba biti precej bolj pripravljen na izredne okoliščine. In ne samo to, v podjetništvu je zelo pogosto nihanje prihodkov, zato je treba takrat, ko zaslužimo več od povprečja, tudi toliko več sredstev umakniti na varno.

Vir: lastni.

VIRI IN LITERATURA:

- Poslovni register Slovenije. (15. 1. 2024). Poslovni subjekti v Poslovnem registru Slovenije. https://www.ajpes.si/Registri/Poslovni_register/Porocila

1.7 Temeljna pravila ravnanja z denarjem za postavitev močnih

temeljev

CILJI TEGA VSEBINSKEGA SKLOPA:

Slušatelji se seznani s temeljnimi pravili ravnanja z denarjem, ki so odločilnega pomena za vzpostavitev močnih finančnih temeljev.

OPIS:

Za uspešno upravljanje proračuna obstajajo zimselena pravila, ki bi jih morali upoštevati že ob prejemu prvega prihodka, tj. ob prvem zaslužku od študentskega dela. In ta pravila se potem prav nič ne spreminjajo in potujejo z nami vse obdobje, vse tja do tretjega življenjskega obdobja.

Vodimo oziroma bolje načrtujemo osebni/družinski proračun

Ta je zelo pomembno, če želimo doseči finančno brezskrbnost in stabilnost (obširno o vodenju oziroma načrtovanju proračuna v prvem poglavju).

Pravilo 10 : 10 : 80

Prvih 10 % prihodka namenimo za dolgoročne cilje, kot so pokojnina, šolanje otrok, nakup nepremičnine, nakup počitniške hišice, menjava avtomobila itn. V ta privarčevana sredstva nikakor ne smemo posegati, razen če nam zmanjka denarja za preživetje in smo prej izpraznili likvidnostno vrečo.

Drugih 10 % prihodka namenimo za kratkoročne cilje, kot so dopust, plačilo stanovanjske opreme, zavarovanja za avto itn. Obenem so ta sredstva »rezervirana« za ustvarjanje likvidnostne vreče, ki je nujna za nenadne in nepričakovane dogodke, ki nas lahko finančno prizadenejo.

Preostalih 80 % ali bolje celo manj, saj ni vsak mesec enak, pa razporedimo po ostalih kategorijah za sprotno porabo, kot so bivanje, hrana, prevoz, potrebe otrok itn. Najpomembnejše pri vsem skupaj je, da ne glede na višino prihodka razmerje 10 : 10 : 80 ostane enako ali celo v prid dolgoročnemu in kratkoročnemu varčevanju.

Nastavimo si avtopilota

Ljudem večinoma samodisciplina, še posebno na področju osebnih financ, ni najbolj blizu. Zato je dobro, da si pri tem pomagamo na različne načine. Eden izmed načinov, ki nam pomaga slediti našim ciljem in poskrbi, da teorijo prenesemo v prakso, je t. i. avtopilot. To pomeni, da imamo aktivirane trajnike, ki določeni del naših sredstev vsak mesec odmikajo od nas samih, in sicer tja, kjer bomo najhitreje dosegli zastavljene cilje. Najprej v likvidnostno vrečo in pozneje v naložbeno.

Ne živimo od plače do plače

To dosežemo v zgolj treh korakih:

- Najprej privarčujemo sredstva v višini svoje povprečne mesečne porabe.
- Ko prejmemo plačo, jo nakažemo na varčevalni račun.
- Vsakega prvega v mesecu si z varčevalnega računa na transakcijski račun nakažemo znesek, ki ga potrebujemo za tekoči mesec (skladno z načrtovano porabo).

Zaščitimo se pred tveganji

Ne glede na starost se je treba ustrezno zaščititi, ker bo morda že jutri prepozno! Cena tveganja je tako visoka, da si ga preprosto ne moremo privoščiti. Poskrbeti moramo za težje bolezni, izpad dohodka (likvidnostna vreča), zaščito premoženja, zaščito dolgov idr. A pozor! Ni vsaka zaščita primerna za vsakogar in prav tako ne za vsako ceno. Tudi tukaj je ogromno pasti, na katere moramo paziti. (Več pri poglavju o zavarovalništvu).

Vzemimo si čas za finančno izobraževanje

Morda se zdi področje osebnih financ zapleteno in obsežno, toda v resnici je zelo preprosto, če se ga lotimo tako, da znanje nadgrajujemo postopno, in ga seveda tudi vnesemo v svoj način življenja. Kajti, roko na srce, samo znanje prav nič ne pomaga, če ga ne uporabimo. In kar je mogoče še pomembnejše – s finančnim izobraževanjem ne smemo odlašati (pa tudi z izobraževanjem na katerem drugem področju ne), sicer se lahko hitro zgodi, da bomo zamudili pomembno informacijo in se napačno odločili.

VIRI IN LITERATURA:

- Vezovišek, A. (2015). Na pomoč! Kako naj ravnam z denarjem? Vezovišek & Partnerji, d. o. o.
- Vezovišek, A. (2018). Anini finančni recepti za vašo dobro finančno kondicijo. Vezovišek & Partnerji, d. o. o.

Viri in literatura

Kamel, G. (22. 12. 2023). How the Debt Snowball Method Works. <https://www.ramseysolutions.com/debt/how-the-debt-snowball-method-works>

Lechter, S. L. in Kiyosaki, R. T. (2009). Bogati očka, revni očka: Pametneje razpolagajte z denarjem. Katarina Zrinski.

Nerdwallet. (20. 2. 2024). The 8 Best Budget Apps for 2023. <https://www.nerdwallet.com/article/finance/best-budget-apps>

Poslovni register Slovenije. (15. 1. 2024). Poslovni subjekti v Poslovnem registru Slovenije. https://www.ajpes.si/Registri/Poslovni_register/Porocila

Statistični Urad RS. (2019). Gospodinjstva v Sloveniji porabila v 2018 za življenjske potrebščine povprečno 19.560 EUR. <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8420>

Summit leasing. (b. d.). Kaj je lizing (leasing)? <https://www.summit-leasing.si/pogosta-vprasanja/kaj-je-lizing-leasing/>

Techlabs, M. (30. 8. 2022). Top 8 Essential Features of Personal Finance Apps Like Mint. <https://medium.com/geekculture/how-to-build-a-personal-budgeting-app-like-mint-a-complete-guide-f9c5a0edf41c>

Vezovišek, A. (2015). Na pomoč! Kako naj ravnam z denarjem? Vezovišek & Partnerji, d. o. o.

Vezovišek, A. (2018). Anini finančni recepti za vašo dobro finančno kondicijo. Vezovišek & Partnerji, d. o. o.

Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2019). Adijo, finančni stres: mirna pot skozi obdobja finančne starosti. Mladinska knjiga.

Kazalo slik

Slika 1: Primer	11
Slika 2: Največja priporočena poraba za dobro načrtovanje glede na priporočila Statističnega urada Republike Slovenije	12
Slika 3: Primer za najem stanovanjskega kredita	13
Slika 4: Primer transakcijske vreče	16
Slika 5: Tri vreče denarja in povratne povezave med njimi	18
Slika 6: Primer transakcijske vreče	20
Slika 7: Konkreten primer skupnega upravljanja denarja	21
Slika 8: Konkretni primer iz prakse	24
Slika 9: Konkreten primer	26

O avtorici

Ana Vezovišek, specialistka za financiranje in osebni proračun, je v svetu bančništva in poslovanja z osebnimi financami dejavna vse od leta 1999. Med visokokvalificirane specialiste jo uvrščajo raznovrstne izkušnje, visoka izobraženost in specializacija iz financiranja in svetovanja. V zadnjih letih je objavila številne avtorske članke, komentarje in intervjuje v medijih, pripravlja pa tudi delavnice, seminarje in predavanja o osebnih financah. Magistrski študij je končala z nalogo o vplivu finančne pismenosti na posameznikovo zadolženost in se v celoti posvetila iskanju optimalnih rešitev financiranja. V zadnjih letih se je še posebno uveljavila kot prva finančna mentorica v Sloveniji, ki pomaga ljudem z individualnim prijemom poiskati pravi način ravnanja z denarjem, jim pokaže čim krajšo pot iz dolgov in jih opremi z znanjem o osebnem oziroma družinskem proračunu. Pripravila je gradivo Družinski proračun za potrebe projekta FPO, kot gostja v studiu pa je nastopila na dogodku EPUO s temo Finančna in potrošniška pismenost na Andragoškem centru Slovenije novembra 2023. O navedenih temah je objavila dela: Na pomoč! Kako naj ravnam z denarjem?; Anini finančni recepti. Za dobro finančno kondicijo; ADIJO, finančni stres! (soavtorica) in Na pomoč! Kako naj otroka naučim ravnati z denarjem?.

